

УДК [323.2+327.8]-048.66(477):327.5-025.26(470-651.1)"20"

Федина Софія Романівна

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівський національний університет імені Івана Франка

Федина Софія Романовна

кандидат политических наук, доцент кафедры международных отношений и дипломатической службы Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Fedyna Sofiya

Candidate of Political Science, Associate Professor of the Department of International Relations and Diplomatic Service Ivan Franko National University of Lviv

DOI: 10.25313/2520-2057-2018-7-3673

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ І ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ

ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕЙ И ВНУТРЕННЕЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ ГИБРИДНЫМ УГРОЗАМ

FOREIGN AND DOMESTIC POLICY OF UKRAINE: TO COUNTERACT HYBRID THREATS

Анотація. У статті автор аналізує причини початку активної фази гібридної агресії, а також основні віхи внутрішньої та зовнішньої політики України, нормативні акти і міжнародні заходи спрямовані на протидію московській гібридній агресії в Україні.

Ключові слова: зовнішня політика, внутрішня політика, гібридні загрози, гібридна агресія, гібридна війна, міжнародна безпека, протидія.

Аннотация. В статье автор анализирует причины начала активной фазы гибридной агрессии, а также основные вехи внутренней и внешней политики Украины, нормативные акты и международные мероприятия, направленные на противодействие московской гибридной агрессии в Украине.

Ключевые слова: внешняя политика, внутренняя политика, гибридные угрозы, гибридная агрессия, гибридная война, международная безопасность, противодействие.

Summary. In the article, the author analyzes the reasons for the beginning of the active phase of hybrid war, as well as the main milestones of Ukraine's domestic and foreign policy, regulatory acts and international measures aimed at counteracting Moscow hybrid aggression in Ukraine.

Key words: foreign policy, domestic politics, hybrid threats, hybrid aggression, hybrid war, international security, counteraction.

Вступ. Анексія Криму та окупація територій Донбасу Московською Федерацією (далі МФ — авт.) сигналізувала початок нової ери у міжнародних відносинах, яку можемо означити як час гібридної війни і гібридних загроз. Як наголосив президент України Петро Порошенко у своєму виступі на Мюнхенській конференції з питань безпеки 2018 р., «московська агресія проти України

у 2014 році стала найбільш серйозною і цинічною агресією проти демократичних цінностей і міжнародного права». Перед Україною першою постав виклик знайти способи протидії гібридній агресії, яка не тільки мала на меті знищити Україну як державу, але й дестабілізувати усю систему міжнародних відносин, і міжнародного права зокрема. Що більше, як наголошує політолог Тарас Березовець,

саме в Україні наразі проходить найбільш помітний фронт гібридного наступу, і вона сьогодні є полігоном для обкатки технологій не стільки самої гібридної війни, скільки боротьби і протидії з нею [24].

Результати дослідження. В момент фактичного початку Московською Федерацією гібридної війни проти України, що розпочалася анексією Криму, реальний стан справ був загрозливим: нездатність чинити збройний спротив агресору (велика кількість військових, спецпризначенців і правоохоронців перейшло на бік МФ, відсутність дієвих і забезпечених ЗСУ, високий рівень деморалізації військовиків), захоплення транспортної інфраструктури, відсутність коштів у держбюджеті, загальна дестабілізація держави подіями Євромайдану та Революції гідності [20]. Несподіванкою було також те, що держава, яка мала гарантувати територіальну цілісність та суверенітет відповідно до Будапештського меморандуму 1993 р., в один момент стала агресором. Водночас було незрозуміло, як протидіяти такому безпрецедентному захопленню території суверенної держави, зокрема в контексті неоднозначної реакції міжнародної спільноти.

Також проблемою було те, що українське суспільство було (і на жаль все ще є — авт.) дуже податливим до гібридних загроз через вплив московської пропаганди (54,1% опитаних експертів відзначили цю причину), незадовільне соціально-економічне становище (45,9%), вплив країни-агресора у релігійній сфері (43,2%), зневіру у державних органах (40,5%), патерналістське уявлення про владу, що залишилось після СРСР (35,1%) [15].

Окрім безпосереднього вторгнення Московська Федерація почала здійснення щодо України спецоперації, у якій, як зауважує В. Василенко, домінують три ключових імперативи:

- 1) протидія інтеграційній політиці України в західному напрямку, оскільки її членство в НАТО та ЄС роблять саму ідею відродження російської неоімперії нездійсненною;
- 2) викорінення всього українського, оскільки лише знищення української ідентичності може стати передумовою створення та запорукою існування такої імперії;
- 3) постійне підтримання в Україні стану керованого хаосу та провокування сепаратистських рухів, спрямованих на послаблення державних інституцій, розчленування країни та руйнацію її державності [1].

Тому спроби України протидіяти гібридним загрозам — це симбіоз зовнішньо- і внутрішньо політичних заходів та рішень. Вони формують фронт, метою якого є послабити, нейтралізувати і дистанціювати агресора. З моменту початку московської агресії головним завданням для України був пошук союзників і партнерів у військово-політичній та економічній сферах, щоб підтримати спроможність України не тільки зберегти цілісність, але й

функціонувати як держава. Водночас важливо було пояснити, що ж насправді відбувається в Україні, і переконати держави, передусім Заходу, у тому, що вони мають надавати підтримку Україні, якщо хочуть вистояти самі. Саме для цього державі треба було внести зміни до законодавства і концепції розвитку, визначити пріоритети зовнішньої та внутрішньої політики і акцентувати, хто є агресором, а хто партнером і другом.

На думку директора Інституту стратегічних досліджень В. Горбуліна є сфери, в яких найбільше проявляються загрози гібридної війни: інформаційна (як «війну смислів», в якій використовуються образи того, чого в реальності не існує), військова (ризик другого фронту, діяльність ДРГ, терористичних угруповань, залучення криміналітету) та енергетична (цілеспрямоване знищення підприємств, підриви енергетичної інфраструктури) [3]. До них ще варто додати гуманітарний вимір агресії, який включає історію, культуру, освіту, мову, та кібервимір.

Щоб мати можливість протидіяти такому широкому гібридному наступу в усіх сферах, важливо враховувати кілька моментів:

- Відповідь має бути асиметричною: це дозволяє не просто реагувати чи відбиватися від атак, але й проводити свою політику, включно з формуванням механізмів захисту;
- Протидія гібридній агресії передбачає як стратегічний, так і тактичний рівень планування, залучаючи механізми як внутрішньої, так і зовнішньої політики держави;
- У кожній сфері, яка хоч частково є цілком ураження в гібридній війні, потрібно розробляти програми захисту і протидії;
- Протидія може відбуватися у найрізноманітніших форматах, на різних рівнях і єдиним мірилом є її ефективність.

Щоб сформуванню підґрунтя для протидії гібридній агресії Україна здійснила ряд заходів стратегічного і тактичного рівнів.

Першим кроком тактичного рівня стало Рішення Ради Національної Безпеки та Оборони України від 28.02.2014, яке проголосило військову мобілізацію і забезпечення бойової готовності, а також пошук фінансових ресурсів для належного забезпечення безпеки, звернення до міжнародної спільноти, зокрема країн-підписантів Будапештського меморандуму, про гарантії безпеки та захисту суверенітету України, охорону об'єктів енергетики та критичної інфраструктури, і утворення Оперативного штабу [20].

На завершення першого року вторгнення МФ в Україну стало зрозуміло, що потрібно розробили цілий комплекс заходів для забезпечення державної безпеки і стримування агресора. Для досягнення цієї мети потрібно було внести ряд змін в законодавство України, яке в багатьох випадках не позиціонувало МФ як потенційного ворога і не передбачало системних можливостей для боротьби.

Тому 25 січня 2015 року було прийнято Рішення Ради національної безпеки і оборони від «Про надзвичайні заходи протидії російській загрози та проявам тероризму, підтримуваним Російською Федерацією». Ним передбачалося внесення змін до законів «Про боротьбу з тероризмом» та «Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України», до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів», до «Кримінального кодексу України», а також передбачалася активізація інформаційно-роз'яснювальної роботи задля нейтралізації небезпечного впливу Московської Федерації на суспільно-політичну ситуацію в Україні та її окремих регіонах [6].

Відповіддю на спроби захоплень та контролю критичної інфраструктури на лінії розмежування, а також захоплення і вивезення обладнання на непідконтрольній території стало затвердження у січні 2017го року Указом президента України рішення РНБОУ «Про вдосконалення заходів забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури України». У грудні 2017 р. уряд затвердив Концепцію створення державної системи захисту критичної інфраструктури. Також, за модерації Центру передового досвіду НАТО з енергетичної безпеки, в Україні було проведено навчання із захисту критичної інфраструктури [10].

З подальшим усвідомленням феномену гібридної війни, а також її масштабів і вимірів виникла потреба вжити ряд заходів, які б допомогли нейтралізувати загрози і мінімізувати негативні наслідки агресії для України. З цією метою 15 березня 2017 року було введено в дію Указ № 62 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від «Про невідкладні додаткові заходи із протидії гібридним загрозам національній безпеці України», яким було передбачено тимчасово припинити переміщення вантажів через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, забезпечити безпечно і надійне функціонування паливно-енергетичного і металургійного комплексів України та вжити заходів щодо нейтралізації загроз економічній безпеці і та мінімізації їх наслідків для економіки і бюджету держави; запропоновано керівництву антитерористичної операції вжити вичерпних заходів з нейтралізації можливих збройних провокацій; вжити додаткових заходів щодо зміцнення публічної безпеки, протидії диверсійним і терористичним проявам, спробам порушення громадського порядку [19].

Для активнішої протидії московській інформаційній агресії та пропаганді, зокрема, 26 січня 2018 указом Президента України було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про додаткові заходи щодо протидії інформаційній агресії Російської Федерації». Документ доступний тільки для службового використання, проте отримав резонанс у московській пресі.

Одним із крайніх кроків Кабінету міністрів України став розрив Програми економічного співробітництва із Московською Федерацією, розрахованої на 2011–2020 роки.

Розглянуті вище рішення і заходи дали можливість Україні зреагувати на складні обставини та вистояти. Але задля системних зрушень і фундаментальної зміни вектору розвитку України, потрібні були стратегічні рішення.

До стратегічного рівня протидії належать рішення та дії, які вплинули на переформатування зовнішньополітичної доктрини, та закладають основу для зміцнення безпеки держави.

Однією з найбільших проблем України за часи незалежності було те, що в зовнішньополітичній доктрині МФ ніколи не вважалася потенційним ворогом, який може здійснити вторгнення. Що більше саме МФ активно впливала на зовнішню політику України, намагаючись втягнути її у свою орбіту впливу, або, як мінімум, стримати від співпраці з країнами Заходу. На законодавчому рівні це вилилося в політику позаблоковості України. З початком війни потрібно було різко міняти основоположні засади міжнародної політики, щоб була можливість залучити міжнародних партнерів до протидії московській агресії.

Тому, знаковою подією для України стало ухвалення Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості» (№ 1014–3) від 23.12.2014 Верховною Радою України, яким скасовано позаблоковий статус України. Відповідно до закону, у статті 6 Закону України «Про основи національної безпеки України» встановлюється, що серед пріоритетів національних інтересів є інтеграція України у європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі та в євроатлантичній безпековий простір; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України [17]. Відмова від позаблокового статусу стала етапною для України, оскільки сигналізувала початок фундаментального відриву від Московської Федерації.

Наступним етапом стало усвідомлення феномену та масштабів гібридної агресії, яку розпочала Московська Федерація, що знайшло своє відображення у Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України від 4.03.2016 р.: «Основною формою гібридної війни проти України є комбінація різноманітних і динамічних дій регулярних сил РФ, що взаємодіють зі злочинними озброєними угрупованнями та кримінальними елементами, діяльність яких координується і здійснюється за єдиним замислом і планом із активним застосуванням засобів пропаганди, саботажу, навмисного завдання шкоди, диверсій і терору» [9]. У цьому документі маємо своєрідне визначення суті гібридної війни з врахуванням українського контексту.

У відповідь на активне втручання Московської Федерації в інформаційний простір України було затверджено Доктрину інформаційної безпеки України, введена в дію Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017, метою якої є уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах, розв'язаної нею гібридної війни [22]. Проте, як зауважує Тетяна Попова, експерт зі стратегічних комунікацій ГО «Інформаційна безпека», доктрина окреслює стратегічні питання і напрями, а самих механізмів нормативно-правових для її імплементації ще не напрацьовано [14]. З огляду на те, що інформаційна сфера є особливо активним фронтом для ведення гібридної війни, формування повноцінного українського інформаційного простору та розробка механізмів протидії в інформаційній сфері є одним із найнагальніших завдань.

Етапним для України стало ухвалення Верховною Радою України Закону «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» (№ 7163) від 18 січня 2018 року, у якому вперше за 4 роки було офіційно закріплено, що акт агресії здійснила саме Московська Федерація, а терористів (ЛНР, ДНР) названо представниками окупаційних адміністрацій Московії, а також визначено, що збройна агресія Московської Федерації розпочалася з неоголошених і прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил та інших її силових відомств, а також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності. Антитерористичну операцію, яка тривала 4 роки, було перейменовано у «заходи із забезпечення національної безпеки й оборони, стримування і відсічі московській збройній агресії»; Армія отримала більше повноважень зокрема у зонах безпеки, а остаточною ціллю операції є «звільнення територій та відновлення конституційного ладу на них, захист прав, свобод і законних інтересів громадян України, які постраждали внаслідок московської агресії, зміцнення незалежності, державності, забезпечення єдності й територіальної цілісності Української держави.» Відповідальність за матеріальну чи нематеріальну шкоду, завдану Україні внаслідок збройної агресії МФ, було покладено на МФ відповідно до принципів і норм міжнародного права. Даний закон став відповіддю на ті питання, які вже тривалий час турбували як українське суспільство, так і західних партнерів [7].

Ці вищезгадані політично-правові кроки дали Україні можливість розпочати міжнародний діалог із партнерами, щоб отримати політичну, дипломатичну, економічну і фінансову підтримку для протидії вторгненню.

На міжнародному рівні також можна виокремити цілий спектр заходів, які спрямовані на протидію

гібридній агресії. Передусім, це діяльність щодо правового обґрунтування і засудження на міжнародному рівні анексії Криму і окупації Донбасу. Як держава, що зазнала збройного нападу, Україна має право на індивідуальну і колективну самооборону відповідно до ст. 51 Статуту ООН. Це означає, що проти Московської Федерації як держави-агресора повинні застосуватись індивідуальні та колективні санкції військового, політичного, дипломатичного та економічного характеру. Відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 (XXIX) «Про визначення агресії» від 14 грудня 1974 року та ст. 5 Статуту Міжнародного кримінального суду акт збройної агресії МФ проти України є тяжким міжнародним злочином, який не має терміну давності й передбачає міжнародну відповідальність [12; 18].

Ще 13 березня 2014 р. в Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ) ініційована справа «Україна проти Росії» (заява № 20958/14). Протягом 2014–2017 рр. Україна подала 5 справ проти МФ до ЄСПЛ, які стосуються порушень прав людини у Криму під час окупації, незаконного вивезення дітей-сиріт на територію МФ, масових порушень прав людини на території Донбасу з боку МФ та її прибічників. У червні 2017 року європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) прийняв правову позицію України у першій справі «Україна проти Росії» щодо порушення прав людини в окупованому Криму: захоплення Криму, тортури, незаконні захоплення, вбивства, які вчиняли представники Московської Федерації» [21]. Після цього постановою КМУ № 343 від 17.07.2014 було створено міжвідомчу робочу групу з питань відшкодування втрат, завданих тимчасовою окупацією частини території України та комітет з питань застосування санкцій до осіб, що підтримують і фінансують тероризм в Україні (постанова КМУ від 23.07.2014 № 278).

Важливим кроком стало відкриття у травні 2017 р. прокуратурою Автономної Республіки Крим за матеріалами Служби безпеки України безпрецедентного кримінального провадження за фактом розв'язування війни проти України посадовцями МФ, службовими особами державних органів та органів місцевого самоврядування АР Крим. Дане провадження вперше надасть правову оцінку інформаційній складовій гібридної війни МФ проти України [5].

Ще одним кроком у правовому полі стало те, що з огляду на ухвалення Закону «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», у лютому 2018 р. Президент України Петро Порошенко доручив компетентним органам підготувати документи про військові злочини МФ на території України для подачі чергового позову проти Москви у Міжнародний суд ООН, зокрема судових позовів у Міжнародний суд ООН в Гаазі з приводу порушення

Московською Федерацією Конвенції ООН із протидії фінансуванню тероризму, Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенції ООН з морського права та низки інших міжнародних документів» [23].

Ці вище перераховані кроки є важливими для припинення агресора до відповідальності, а для цього потрібно юридичне визнання вчинення проти України актів агресії та інших міжнародних злочинів, що буде підставою для подальших дій. На жаль, як зауважують О. Чалий та О. Малиновський, застосування Україною національно-правових засобів протидії агресору на даному етапі є радше епізодичним і недостатньо систематизованим [25]. Завданням для України у правовому полі є формування внутрішньо українського і міжнародного правового фронту протидії агресії МФ, і сьогодні це передбачає не тільки правове визначення та обґрунтування феномену гібридної війни, але й створення прецедентів для визначення ситуації, і, як результат, підбору міжнародно-правових заходів для стримування і покарання агресора.

Важливою складовою тиску міжнародної спільноти на Московську Федерацію є всеохоплюючі санкції. Україна почала вводити санкції та обмежувальні заходи з березня 2014 року. Передусім було припинене воєнно-технічне співробітництво та співпраця у сфері безпеки з МФ, обслуговування ракетних комплексів та військовий транзит; введення рішенням РНБО від 16 вересня 2014 р. нові санкції, що стосуються майже 400 фізичних і понад 100 юридичних осіб; рішення Уряду України від 25 вересня 2015 р. про заборону польотів російських авіакомпаній до України, а також транзитних польоти через український повітряний простір російських авіакомпаній з товарами військового призначення, російськими військовими та невідомими вантажами. Резонансною подією стало введення у дію 16 березня 2017 року рішення РНБО про застосування санкцій до п'ятих банків з російським капіталом та блокування московських соцмереж «ВКонтакте», «Однокласники», сервісів «Mail.ru», «Яндекс», сайтів антивірусних компаній «Лабораторія Касперського» та «Dr. Web», а також активів та трансляцій російських телеканалів телекомпаній «ТВ Центр», ВГТРК, «НТВ-Плюс», «Звезда», ТНТ, РЕН-ТВ.

Не менш важливими подіями у протидії гібридній агресії Московської Федерації стали підписання угоди про асоціацію з ЄС, активна співпраця України з НАТО, зокрема отримання статусу країни-аспіранта, робота щодо надання Україні збройної та незбройної допомоги від країн-партнерів, відмова від споживання московського газу, виграш України у Стокгольмському арбітражі щодо газових контрактів.

Окремою складовою протидії московській агресії є зустрічі у мінському та нормандському форматах. Мінський формат передбачає роботу тристоронньої контактної групи у складі представників України,

Московської Федерації та міжнародних спостерігачів, а домовленості є політичними, а не юридично обов'язковими документами, і передбачають тимчасові припинення вогню. Проте експерти визнають їх здебільшого недієздатними, оскільки ворожа сторона їх постійно не дотримується [11]. Нормандський формат — зустрічі у чотирьох сторонньому форматі Україна-Німеччина-Франція-Московська Федерація щодо вирішення збройного конфлікту на сході України. Україна відстоює свою позицію, яка передбачає виконання безпекових умов, припинення вогню, виведення іноземних військ, дотримання режиму розведення військової техніки, забезпечення безперешкодного доступу представників ОБСЄ, звільнення заручників мають передувати переходу до виконання політичної частини. На разі, цей формат багато аналітиків вважають неефективним, оскільки уже тривалий час не відбувалося продуктивних зустрічей, проте міністр закордонних справ України П. Клімкін вважає, що він має потенціал лише тоді, коли для переговорів буде погоджено чіткий порядок денний [8]. Одним із найбільш обговорюваних механізмів питань на засіданнях норманської групи є введення миротворчої місії на Донбас. Ще 2015 року Президент України виступив з такою ініціативою. На даному етапі переговори ідуть в двох форматах: Московська Федерація виступає за введення миротворців для гарантування безпеки місії ОБСЄ і лише на лінії розмежування, Україна ж наполягає на миротворчій місії на всій окупованій території, включно з україно-московським кордоном, і з повним виведенням всіх іноземних військових, найманців, їхнього озброєння та обладнання з України.

Науковий співробітник Європейської ради з питань міжнародних відносин аналітик Річард Гауен визначив п'ять основних критеріїв, необхідних для успішної миротворчої операції на сході України: потрібна справжня угода з Росією, надійна військова присутність та сильна поліцейська присутність (називають цифри від 20000 до 50000 миротворців і 4000 поліцейських), довгострокова присутність цивільних (у більшості нинішніх миротворчих операціях задіяні цивільні (10–20% загального контингенту), та непохитна підтримка України [16].

Але набагато складнішим питанням є реальність перспективи введення миротворців згідно з українською позицією, оскільки на це має бути санкція Ради безпеки ООН. Проте МФ, як постійний член РВ ООН з правом вето, може заблокувати таку ініціативу.

Саме про це у вересні 2017 р. Президент України П. Порошенко говорив під час промови у Раді Безпеки ООН [13]:

1. Давно назрілим є перехід від традиційної миротворчості до мало затратної «розумної миротворчості».

2. Україна має довгу історію участі у миротворчих місіях ООН, і не припиняла їх навіть після початку

московської агресії. Тому, зі свого боку Україна заслуговує на допомогу у вигляді миротворчого контингенту на Донбасі.

3. Трирічна російська агресія вже коштувала Україні більше 10 тисяч вбитих, близько 25 тисяч поранених та майже 1,8 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Якщо Московську Федерацію не зупинити, вона може піти далі.

На даному етапі миротворча місія на Донбасі широко обговорюється, проте існує значна кількість протиріч, проблем, що більше відсутнє одностайне бачення її впровадження та реалізації.

Важливою складовою протидії гібридній агресії Московської Федерації є позиціонування питання на міжнародній арені. Оскільки Україна була першою державою, яка на собі відчула повномасштабну гібридну війну, у неї є можливість донести свою візію та передати досвід партнерам у протистоянні.

Зокрема, у лютому 2018 р. на Мюнхенській конференції з питань безпеки Президент визначив основні загрози, які становлять небезпеку як для України, так і всього цивілізованого світу: радикальні партії, які підтримувались Росією протягом років по всьому світу, армії «тролів» і пропагандистів, фейкові новини, які спотворюють реальність і дезорієнтують наші нації, хвилі міграції по всіх країнах ЄС, які створені були для того, щоб дестабілізувати їх країни зсередини, кібератаки, які спрямовані не лише проти виборчих кампаній, але й проти критичної інфраструктури. Яскравим меседжем також стала демонстрація реалій «русского мира»: «До всього, до чого доторкається «русский мир», перетворюється на руїни. Подивіться на Абхазію, Південну Осетію, Придністров'я, окупований Донбас та Крим. Виглядає, що наче згідно з «руським миром» вся Європа має виглядати, як Калінінград чи Донецьк». Основною зброєю у протидії набриднім загрозам Президент України позиціонує цінності і об'єднані сили у протистоянні [2].

Висновки. Протидія Україні гібридним загрозам та гібридній агресії, яку здійснює Московська Федерація, охоплює комплекс заходів, які охоплюють усі сфери життєдіяльності країни. Найбільш помітними стали заходи у військовій сфері (мобілізація та зміцнення боєздатності держави, налагодження співпраці у військовій сфері з міжнародними

партнерами, відновлення військової промисловості, співпраця з НАТО), енергетичному протистоянні з МФ (відмова від московського газу, диверсифікація поставок газу, протидія створенню газогону «Північний полік-2»). З іншого боку — це комплекс заходів у правовій сфері, накладення економічних санкцій, розробка інформаційної політики, яка б забезпечувала захист у інформаційній сфері, розробка механізмів зміцнення держави і формування міжнародних коаліцій.

Проте більш важливими є законодавчі зміни, як наприклад відмова від позаблокового статусу, визнання МФ агресором і відповідальною за людські та фінансові втрати держави, та зміна зовнішньополітичних пріоритетів, в яких раніше МФ ніколи не розглядалася як потенційний агресор.

Сучасна ситуація у світі і зокрема застосування МФ методів гібридної війни щодо країн Заходу дає можливість прогнозувати подальшу дестабілізацію і необхідність активної мобілізації зусиль. У прогнозі щодо України на 2018 рік приватної розвідувальної компанії Stratfor, зазначається, що поза підготовкою до виборів президента і парламенту, призначеним на 2019 рік, Україна не буде відхилитися від прозахідного зовнішньополітичного курсу, триватимуть переговори щодо миротворчого контингенту, продовжить отримувати допомогу партнерів і намагатиметься досягнути економічної, енергетичної та військової інтеграції з Польщею і країнами Балтії, на противагу МФ, яка і далі розгортатиме свою гібридну війну, як проти України, так і проти її прихильників [14].

Тому головним завданням для України на даному етапі є зміцнення військового та економічного сектору, і активна протидія гібридним загрозам у всіх інших сферах, особливо в інформаційному вимірі, який найбільше дестабілізує внутрішньополітичну ситуацію. З іншого боку, зусилля агресора спрямовані на знищення єдності партнерів України у протистоянні гібридній агресії, дестабілізації ситуації у Європі, зокрема, відвернення уваги від українського питання діями у Сирії, а також на пошук нових механізмів впливу задля відтворення Московської імперії. У цьому контексті потрібні об'єднані зусилля цивілізованого світу, водночас із розробкою комплексної системи протидії гібридній агресії.

Література

1. Василенко В. Агресія Росії: генеза, мета, способи протидії та правові наслідки / В. Василенко // Тиждень, 21 березня 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/105356>
2. Виступ Петра Порошенка на Мюнхенській конференції з безпеки. Трансляція «Прямого». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://prm.ua/vistup-petra-poroshenka-na-myunhenskiy-konferentsiyi-z-bezpeki-onlayn-translyatsiya-pryamogo/>
3. Гібридна війна: як Україні виграти битву на Донбасі. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ukr.segodnya.ua/regions/donetsk/gibridnaya-voyna-kak-ukraine-vyigrat-bitvu-na-donbasse-587129.html>

4. Гібридна війна в Україні. Прогноз Stratfor-2018 24 січня 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/world/3932446-hibrydna-viina-v-ukraini-prohnoz-Stratfor-2018>
5. За матеріалами СБУ відкрито кримінальне провадження за фактом розв'язування посадовцями РФ гібридної війни проти України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/2/view/3438#.2nPqezKF.dpbs>
6. Закон України Про надзвичайні заходи протидії російській загрозі та проявам тероризму, підтримуваним Російською Федерацією. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-15>
7. Закон України Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2268-VIII>
8. Клімкін вважає, що «нормандський формат» має потенціал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2423006-klimkin-vvazae-so-normandskij-format-mae-potencial.html>
9. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>
10. Мартинюк В. ЄС у протидії гібридним загрозам та Україна: нечіткість у підходах / В. Мартинюк // Дзеркало тижня. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dt.ua/internal/yes-u-protidiyi-gibridnim-zagrozam-ta-ukrayina-nechitkist-u-pidhodah-253570_.html
11. «Мінські домовленості провалени» — експерт розповів, як закінчити війну на Донбасі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/donbas/_minski-domovlenosti-provaleni-ekspert-rozpoviv-yak-zakinchiti-vijnu-na-donbasi/828840
12. Определение агрессии утверждено резолюцией 3314 (XXIX) Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1974 года http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74;
13. Ось докази! Текст виступу Порошенка в Радбезі ООН [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3888293-os-dokazy-tekst-vystupu-poroshenka-v-radbezi-oon>
14. Попова Т. Що означає «Доктрина інформаційної безпеки України»? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28337376.html>
15. Протидія гібридним загрозам в Україні. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.irf.ua/allevnts/news/protidiya_gibridnim_zagrozam_v_ukraini/
16. П'ять головних вимог для успішної місії ООН на Донбасі. Дослідження аналітика Європейської ради [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://espreso.tv/news/2018/03/02/pyat_golovnykh_vymog_dlya_uspishnoyi_misiyi_oon_na_donbasi_doslidzhennya_analytika_yevropeyskoyi_rady
17. Рада скасувала позаблоковий статус України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/1025042-rada-skasovala-pozablokoviy-status-ukrajini.html>
18. Римський статут міжнародного уголовного суда* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588
19. Рішення РНБОУ Про невідкладні додаткові заходи із протидії гібридним загрозам національній безпеці України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0002525-17>
20. Стенограма засідання Ради національної безпеки і оборони під головуванням в.о. Президента України, Голови Верховної Ради України О. В. Турчинова 28 лютого 2014 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/files/2016/stenogr.pdf>
21. Суд у Страсбурзі прийняв позицію України у справі проти Росії про порушення прав людини в Криму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://humanrights.org.ua/material/sud_u_strasburzi_prijniav_poziciju_ukrajini_u_spravi_proti_rosiji_pro_porushennja_prav_ljudini_v_krimu_pid_chas_okupaciji
22. Указ Президента України № 47/2017 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
23. Україна подасть позов до Міжнародного суду ООН про військові злочини Росії. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/10013045-ukrajina-podast-pozov-do-mizhnarodnogo-sudu-oon-pro-viyskovyi-zlochini-rosiji.html>
24. Штекель М. Україна стала полігоном для обкатки методів протидії гібридній війні — політолог / М. Штекель. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/27673008.html>
25. Чалий О., Малиновський О. Стратегія юридичного опору російській агресії / О. Чалий, О. Малиновський // Дзеркало тижня. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dt.ua/internal/strategiya-yuridichnogo-oporu-rosiyskiy-agresiyi_.html